

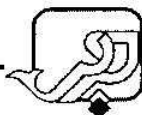
۱۳۵۳/۱۰/۱۲
۹۶

جامعه‌شناسی صنعتی

با افزودگی فصل نهم:
صنعت و تغذیه

تألیف:

دکتر محمد تقی شیخی^ط

سرشناسه:	شیخی، محمدتقی، ۱۳۲۷-
عنوان و نام پدیدآورگان:	جامعه‌شناسی صنعتی (با افزودگی فصل نهم: صنعت و تغذیه) //
وضعیت ویراست:	تألیف: محمدتقی شیخی.
مشخصات نشر:	[ویراست ۳]
مشخصات ظاهری:	تهران: نشر حریر، ۱۳۹۶.
شابک:	۲۹۰ ص: مصور، جدول، نمودار.
وضعیت فهرست‌نویسی:	ISBN 978-964-2870-56-1
موضوع:	فیبا
موضوع:	جامعه‌شناسی صنعتی
موضوع:	Industrial sociology
زبانی/نگره:	HD۶۹۵۵/ش ۹ج ۲ ۱۳۹۶
رده‌بندی دیویی:	۳۰۶/۳۶
حاره کتاب‌شناسی ملی:	۴۹۶۹۵۹۵

جامعه‌شناسی صنعتی

(با افزودگی فصل نهم: صنعت و تغذیه)

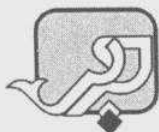
تألیف: دکتر محمدتقی شیخی*

نشر: نشر حریر

چاپ اول: ۱۳۹۶

چاپخانه حیدری: ۱۱ نسخ

۲۳۵۰۰ تومان

نشر حریر

میدان انقلاب، ضلع جنوب شرقی، روبروی سینما بهمن،
تالار بزرگ کتاب، شماره ۱۹ تلفن: ۶۶۹۶۵۴۲۶ - ۶۶۴۱۶۹۶۱

فهرست

۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: مشخصات کلی جامعه صنعتی
۲۲	استعمار و تسلط صنعت
۲۷	قلمرو و محدوده جامعه صنعتی
۳۱	مقایسه جوامع صنعتی و جوامع روستایی
۳۶	جوامع فراصنعتی و فرامدن
۴۲	جامعه صنعتی و عوامل رشد اقتصادی
۴۴	جامعه صنعتی و شاخصهای رشد اقتصادی
۴۶	توسعه اقتصادی - اجتماعی
۵۱	نقش مدیریت در صنعت
۵۲	اصول اساسی
۵۳	فرایند صنعتی شدن (نمونه هند)
۵۵	مسئولیت‌های مدیر صنعتی
۵۶	شهر و تکنولوژی
۵۹	بحران در صنعت
۶۳	منابع
۶۵	فصل دوم: روند پیشرفت جوامع صنعتی
۶۶	آهنگ گسترش ابتکارات تکنولوژیک
۶۹	جامعه و تولید

۷۴	خصوصیات اجتماعی جوامع صنعتی
۸۰	تکنولوژی و جامعه
۸۸	علل تغییرات اجتماعی
۹۰	منابع

فصل سوم: اهداف عمده جامعه‌شناسی صنعتی

۹۱	صنعتی شدن و توسعه با تأکید بر جهان سوم
۹۴	آثار و پیامدهای صنعتی شدن
۱۰۲	وابستگی جهان سوم در جریان صنعتی شدن
۱۰۹	تکنولوژی
۱۱۰	بازار
۱۱۱	سرمایه گذاری خارجی
۱۱۲	منابع انسانی
۱۱۳	وابستگی نظامی
۱۱۴	کمکهای خارجی
۱۱۴	تکنولوژی اطلاعات
۱۱۵	چارچوب بین‌المللی صنعتی شدن جوامع در توسعه
۱۱۷	قروض خارجی
۱۱۹	سطح و ساختار صنعتی شدن با تأکید بر جهان سوم
۱۲۰	سطح صنعتی شدن جهان سوم
۱۲۶	علل رشد صنعتی متفاوت در جوامع مختلف
۱۲۹	گرایش به صنعت در جهان غرب
۱۳۳	منابع

فصل چهارم: جامعه‌شناسی صنعتی

۱۳۶	محدوده جامعه‌شناسی صنعتی / بررسی روابط صنعتی
۱۳۸	تحلیل روابط
۱۴۰	سیاستهای صنعتی
۱۴۲	علل به کارگیری سیاستهای صنعتی
۱۴۳	رابطه بین منابع انسانی و منابع و ذخایر طبیعی
۱۴۶	رقابت به عنوان ابزار سیاست صنعتی (جوامع روبه توسعه)
۱۵۰	سیاست صنعتی و اشتغال

۱۵۵	 تنشهای صنعتی و مسائل کار
۱۵۹	 روشها/ رویکردهای مدیریت در صنعت
۱۶۵	 روحیه صنعتی
۱۶۸	 رهبری
۱۶۹	 برنامه‌ریزی نیروی انسانی در صنعت
۱۷۲	 منابع

فصل پنجم: تحول جامعه صنعتی

۱۷۵	
۱۷۷	 جهانی شدن فرهنگ صنعتی
۱۸۰	 نسلها، تکنواری
۱۸۱	 مشخصات جامعه صنعتی
۱۸۳	 ظهور و پیدایش صنایع مبتنی بر علم
۱۸۵	 روابط سه بعدی صنعت، فرهنگ و دولت
۱۹۴	 توسعه تکنولوژی و صنعت (رکوردی به رفته (مورد ژاپن)
۲۰۰	 توسعه صنعتی از طریق سرمایه گذاریهای خارجی
۲۰۵	 افزایش ضایعات و صنعتی شدن
۲۰۹	 منابع

فصل ششم: صنعت و جامعه

۲۱۱	
۲۱۴	 تحرک تکنولوژی
۲۱۵	 ایجاد / ماشین آلات در صنایع
۲۱۸	 توسعه ابزار و ارتباطات
۲۱۹	 توسعه ابزار حمل و نقل
۲۲۰	 توسعه فنون جدید کشاورزی
۲۲۰	 توسعه و گسترش شبکه‌های جدید کامپیوتری
۲۲۱	 آثار اجتماعی تکنولوژی
۲۲۴	 تغییرات اجتماعی و نهضت‌های اجتماعی
۲۲۶	 تغییرات اجتماعی آشکار و پنهان
۲۲۸	 منابع

فصل هفتم: صنعت و نهادهای اجتماعی

۲۲۹	
۲۳۱	 آزادی تفکر و اصالت فرد (فردگرایی)

۲۳۲	تأثیر صنعت بر ازدواج و خانواده
۲۳۸	تأثیر صنعت بر قشربندی و طبقه‌بندی اجتماعات
۲۳۹	اساس قشربندی اجتماعی در جوامع صنعتی
۲۴۲	نوسازی و تغییرات اجتماعی
۲۴۶	تکنولوژی و تحولات جمعیتی
۲۵۰	منابع

فصل هشتم: صنایع کوچک

۲۵۱	جایگاه صنایع کوچک در توسعه جوامع
۲۵۲	پیامدهای صنایع کوچک
۲۵۶	مدیریت صنایع کوچک
۲۵۹	صنایع کوچک: رد فاین
۲۶۲	صنایع کوچک: مورد ها
۲۶۵	امتیازات صنایع کوچک
۲۶۶	منابع

فصل نهم: صنعت و تغذیه

۲۶۹	مقدمه
۲۶۹	پیوند بین صنعت و غذا
۲۷۰	تحول صنعتی و غذا
۲۷۱	آینده‌نگری غذا
۲۷۳	صنعت، منابع آب و غذا
۲۷۷	تأثیر فزاینده آب بر تولیدات مواد غذایی
۲۸۰	ارتباط تولیدات مواد غذایی با سلامت انسان
۲۸۳	تأمین آب و غذا در جهان رو به شهری شدن
۲۸۵	گسترش شهرنشینی و منابع آب/ غذا
۲۸۷	منابع

«بسمه تعالی»

مقدمه

از اینکه این فرصت را پیدا کردم تا پس از سالها تحقیق و تدریس در زمینه جامعه‌شناسی صنعتی کتاب حاضر را تدوین نمایم، و بدین‌گونه قدمی هر چند کوتاه را در این زمینه بردارم بسیار خوشحالم. مطالب و مضامین جامعه‌شناسی صنعتی بسیار گسترده، به هم وابسته و مربوط می‌باشند، به همین خاطر موافقت هدا در تلاش بوده است تا ایده‌هایی کلی و تصویری عمومی و در عین حال مختصر از هر بخش را ارائه دهد، تا به عنوان رفرانس، مَدخل و راهنمایی برای کسانی که قصد دارند به این محدوده علمی وارد شده، و به گونه‌ای گسسته، به جستجو و ارائه نظر بپردازند، راهگشا باشد.

در این کتاب، تلاش بر این است تا روابط پیچیده موجود بین انسان، ماشین و سازمان اجتماعی به ویژه در دوره تمدن نوین مبتنی بر تکنولوژی و بسیار صنعتی، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. از آنجا که مسائل ناشی از توسعه صنایع از بدو انقلاب صنعتی زندگی نوع بشر را در ابعاد مختلف تحت تأثیر قرار داده‌است، جریان یاد شده همواره تأثیرات خود را بر مشاغل، روابط اجتماعی، محیط زیست، خانواده، فرهنگ عمومی و... بر جای گذاشته‌است؛ یعنی فرایندی که

افراد عادی جامعه کمتر نسبت به آن آگاهی و وقوف دارند. در بخشهای مختلف کتاب حاضر تلاش بر این بوده است تا به نحوی موجز خوانندگان را به این گونه روابط وارد کرده، و آنها را با دیدگاههای جدید آشنا نمود. تمرکز و جهت اصلی کتاب حاضر بر کاربرد جامعه‌شناسی در صنعت، فعالیتهای مربوط به آن، تجربه انسان طی سالها در رویارویی با ماشین، ابزار جدید و... قرار دارد.

جامعه‌شناسی صنعتی از آنجا از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است که کشور ما نیز چون سایر کشورها هم‌اکنون به عصر صنعت وارد شده، رباگزیر می‌بایست خود را با آن، و تبعات ناشی از آن در قالبهای مختلف تطبیق دهد. گرچه با نگاهی گذرا به نقشه رشد صنعتی کشور، به این واقعیت پی می‌بریم که توسعه و پراکندگی صنعتی در ایران در حد رضایتبخشی و متعادلانه با بسیاری دیگر از کشورهای روبه توسعه به ویژه منطقه شرق آسیا در آستانه قرن بیست و یکم صورت نگرفته است؛ یعنی توسعه صنعتی مناسب با رشد منابع انسانی اتفاق نیفتاده است، و خلأ ناشی از آن خرد مسائل و چالشهای عدیده اجتماعی را به دنبال آورده است، به همین خاطر، با غور در جامعه‌شناسی صنعتی، به بسیاری از مبانی و حمایتی می‌توان پی برد، که به عنوان رهنمودی مؤثر در فرایند توسعه می‌تواند عمل نماید.

از دیدگاه جامعه‌شناسی صنعتی، جریان صنعتی شدن هرچه ثروت ناگفته و غیرمنتظره‌ای را به ویژه برای جوامع و ملل ثروتمند جهان در قرن نوزدهم به همراه آورد، و به دنبال آن نحوه زندگی آنها را متحول کرد، در عین حال به مسائل اجتماعی فراوان منجر گردید، که فقر، مشکلات مسکن، به خطر افتادن سلامت و... را نیز به دنبال داشته است. در چنین شرایطی دولتها با تدوین سیاستهای اجتماعی خود، با هدف از میان برداشتن این قبیل مسائل، وارد میدان عمل شدند. جریان یاد شده

در اواخر قرن بیستم به پدیده‌ای جهانی تبدیل شده، و زندگی بسیاری از ملل را تحت تأثیر قرار داده‌است. به دنبال جریان صنعتی شدن، نوع بشر از منابع طبیعی چون، زغال سنگ، آب، معادن و... با سرعتی بیش از حد استفاده کرده‌است، و تنها سیاستگذاریه‌ای اجتماعی، به عنوان تنها واکنش نسبت به مسائل اجتماعی پدید آمده، ناشی از صنعتی شدن و شهرنشینی مطرح بوده‌است. از این رو، از طریق آشنایی با جامعه‌شناسی صنعتی و روابط صنعتی، به بسیاری از ضعف‌ها، موارد خلأ، محدودیت‌ها و مسائل بالقوه آتی می‌توان پی برد، و برنامه ریزان اجتماعی، صنایع و به طور کلی مدیریت اجتماعی بهتر و آگاهانه‌تر می‌توانند اهداف توسعه خود را دنبال نمایند.

از سالهای ۱۹۴۰ به بعد، توسعه صنعتی و تبعات آن، به عنوان واقعیتی جهانی مطرح، و فزاینده‌ای ناشی از آن به طور چشمگیری بر محیط زیست، آشکار بوده‌است. توسعه صنعتی و دستاوردهای ناشی از آن از جمله تکنولوژی اطلاعات (IT)^(۱)، طی سالهای اخیر تغییرات وسیع و دامنه‌داری در زمینه‌های مختلف زندگی ما به وجود آورده‌است. این ابزار بسیار قوی، تغییرات بیشتری نیز در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نوع بشر به وجود خواهد آورد، و تنها از طریق جامعه‌شناسی صنعتی است که نسبت به کم و کیف این قبیل تغییرات می‌توان آگاهی پیدا کرد. در حالی که تکنولوژی ارتباطات جدید، بهبود در فهم و درک بین‌المللی را تضمین نمی‌نماید، اما فرصت بهتر و بیشتری برای آن فراهم می‌آورد. همین طور، با پیدایش مفهوم جهانی شدن، اهمیت جامعه‌شناسی صنعتی و به عبارتی دقیق‌تر تکنولوژی اطلاعات در سطوح خرد و کلان آن افزایش یافته‌است.

در کتاب حاضر سعی بر این است تا تصویری عمومی از مشخصات کلی جوامع صنعتی، روند پیشرفت جوامع صنعتی، اهداف عمده جامعه صنعتی، روابط درون صنعت، تحول مستمر جوامع صنعتی، ارتباط بین صنعت و جامعه، و بالاخره صنعت و نهادهای اجتماعی ارائه گردد. در حالی که جامعه‌شناسی صنعتی ریشه در تجزیه و تحلیل فرایند صنعتی شدن دارد که توسط مارکس، وِبر و دورکیم مطرح گردید، این بخش از جامعه‌شناسی ناگزیر می‌بایست به تحلیل جامعه‌شناسی اقتصادی و جامعه‌شناسی تطبیقی نیز پردازد. در حالی که جریان صنعتی شدن نگرشهای انگیرماتی جامعه کارگری را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد، جامعه‌شناسی صنعتی به شناسایی و تبیین این قبیل تعاملات می‌پردازد.

دکتر محمد تقی شیخی

بهار ۱۳۸۲

یادداشت مؤلف برای چاپ دوم

چون در جوامع روبه توسعه صنایع کوچک تأثیر فراوانی در رشد اقتصادی این جوامع دارد و موجبات اشتغال گروه فراوانی از نیروی کار پرحجم این کشورها را فراهم می‌آورد لذا مجله «صنایع کوچک» به عنوان فصل هشتم در چاپ دوم افزوده شد امید است مورد استفاده قرار گیرد.

مؤلف

تابستان ۸۶